

Mááki

Yóáane nommá perai-náqá timá yímikaiye.

1 ¹Îtu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: ²weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáiya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáiyē:

“aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáiyē. ⁴agatáinapoana Yóáane nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráiyē: “keráwáqtí áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqtí kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáane máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táígoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aíbôqnaaboq urétaa táígoma uráunataae. urétaa maa-wái-táígóqtábámá mútûqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye. ⁶ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyaugaraqa kúberena mi-kákóni áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqa néwaimiye. ⁷ááqibo wemá abarokáq tiráiyē: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéiyē. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópóqa wení aítauq-anaa-annae íma kanaarág uwaénúnamiye. ⁸kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráiyē.

Îtuma nommá péqtuwe wení kanaa ínayaba maqmá aónaraiye.

⁹mi-kánáámá Îtuma iréna Náátárêtibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáane nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye.

¹⁰pérakaitana Îtuma nopíkē kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Îtuni aúraqa atáitana aónaraiye.

11 wíyôkake aagómá tiráiyē: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kêmaraakauē.” titana 12 aágoma páátákáá Ítuma kaqamáapaqa waqtukáiyē. 13 waqtukáitana kaqamáapaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uráiyē. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááē.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiyē.

14 ááqibo Yóáane kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráiyē: 15 “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa kényabita wenôpaqa kéiyē. kényabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena 16 Kááririnokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqá abááóya-nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônapo noyááqtabama abáá kéoyē. 17 kéoyana Ítuma tiráiyē: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí wataá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóyē.” 18 titata yenákámá páátákáá kúqômma kényuwetarata Ítuni anaaépaqa urááiyē. 19 uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yêmitiyaa Yóáane iboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárebí kúqômma yarákuraitata amuqá kényoraaē. 20 kéowana Ítuma yimónaqtuwena yááyaraiyē. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraga nópí-káárebí iyúwáawata máqe-uraaē.

kuti-áágógáráq-nákómá

21 máqe-uraawata Ítute kóureta Káperanabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiyē. 22 timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyē. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kényiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápaa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyē. 23 ááqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena 24 aamá kabámarena tiráiyē: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá arááq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. áitaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana 25 Ítuma áá awáágurena tiráiyē: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana 26 kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiyē. 27 yáubaguraitata

waayúkama yáaqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tíq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááiriri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááimoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. ³⁰ pékaitana Tááimonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. ³² karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááe. ³³ iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimero!” titata páátí máqe-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááiriribaqa abarokáqá tiráiyee.

³⁵ ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamáa ító-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo ³⁶ Tááimoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyee: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyee.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyee: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana ⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáámma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyee: “tíkáiyee. atóbagaao!” titana ⁴² páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana ⁴³ Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaa! ⁴⁴ waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátíyo. érákái-qtataqa Móteti timá yímikai-qtataqa awaaméq náámeq-yaqtaaqa márû-amiyo! ámínatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.” ⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tíq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye.

íurena kaqmáapaqa máitata waabámma máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

2 ¹pááqya-kagaama púitana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. ²máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áíkutaawana Ítuma watáá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata ³aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé. ⁵kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá òriq umá tágama ítááwana yetí írunóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauana ánataguraiye.” titata ⁶ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta ⁷maaráuma yúyánámmá ítáraae: “nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá ámiyiye.” ⁸ítáawana Ítuma yetí yúyánámmá ítárena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitao? ⁹ááqibo min-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanawaq oyaaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaaq ínáyô? ¹⁰ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyáqa anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.” ¹¹téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaaó ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaó!” titana ¹²itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

¹³tewana Ítuma nokaayúkóni agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámma yewana aapinaammá timá yímikaiye. ¹⁴timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Ítuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye. ¹⁵kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma

mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Ítuni anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pérati-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷Ítuma iténa tiráíye: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráíye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóní iyápó-annae Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta ítama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaa?” tewana ¹⁹Ítuma yauwéqma tiráíye: “aaramá mayání-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. ²⁰káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéíye. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²²keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápí íma atíme kéíye. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginiye. káqnágina anáamma táíq umáginiye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno.” téna tiráíye.

Tabaatiyábamá

²³ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénéta arammá kéguqtowata ²⁴Pérati-wayukama tirááe: “aónaa! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááríqa kéoo?” tewana ²⁵Ítu tiráíye: “íyaq itáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráíye. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaiye.” téna ²⁷⁻²⁸Ítu tiráíye: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóní aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáíye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráíye.

ayáán ayákagurai-nakoma

3 ¹móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákagitana máqe-uraiye. ²ayákaguraitata waayúkama

Îtuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Îtuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá amínetae. ³Îtuma ayáan ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴waayúkayabama itama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwâqnaa ínama kanaarárabiyo? táígoni ínama kanaarárabiyo? karímá atóbamakainama kanaarárabiyo? arááq ikamíníma kanaarárabiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae. ⁵ítiraawana Îtuma áyamma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Îtuma arummá kéitana ayáan ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaao!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyee. ⁶uráitata Péрати-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Êrôtini-wayukagaraqa áikuteta Îtumma arááq ikamínô-kataama tíq-tíq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ááqibo Îtuma wení iyápó-annagaraqa Kááririnokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. ⁸Kááriribake Yúriabake Yérútáárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Îtuma kéí-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. ⁹waabámmá taíbaq áíkumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Îtuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰netuqyaa-kárirí-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa íneta urááe. ¹¹ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Îtumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánúqtuni áanikoma máane.” tewana ¹²áá yiwáágurena “páátí mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráiyee.

Îtuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe. ¹⁴tíqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráiyee: “tiké mánoe. ké timá tíménaq watáá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. ¹⁵kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye. ¹⁶yááyai-kayukati yíwíqa maaráuma wáiyee. Tááímoni aúgen-awiqa ámikena Pítáa téna yaráiyee. ¹⁷Yèmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awiqa yímikena Póáánèti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiyee. ¹⁸Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yèmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiatè ááyarena Tááímoni kámáániyaba watáá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiyee. yááyarena ²⁰Îtuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kèteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye. ²¹ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá a ún-ááímmá kéíye.” téta iréta áwíqme ínéta irááe. ²²Yérútáábake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení a únobaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágáráqá wemá maqné-kútí-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamááríq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? ²⁴ááqibo móra-marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶keqnáámmá Tááqtaama wenamááríq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye. ²⁸árainma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ááqibo waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóní negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráíye. ³⁰ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáíye” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípí tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³²yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³Ítuma tiráíye: “ketinó náawabiyo? ketíbâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴maraq máe-kayukama karáqma keyimonena tiráíye: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵Áánûqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketíbâqa ketímanaqa ketinóma miyé.” téna tiráíye.

ayummá ubín-nákóní waéqma itái-áímmá

4 ¹aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébí nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ²ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye.

waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráiyē:
³“ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana
 kóurena ⁴ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata
 numagómá yama narááe. ⁵yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana
 pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ááqibo ánúqa
 íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye. ⁷yaímma-ayumma
 námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi
 titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyē.
⁸tébakaq-ayumma íráqô-mararaqá kuqturáitana arammá ôriq umá
 itáiyē.” téna tiráiyē: ⁹“ááqibo aáqa wái-nakoma itáino!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ááqibo wemá iyápo-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta
 Ítumma wení íyápo-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama
 aónaawana tiráiyē: ¹¹“keráwáqá kenamá Áánúqtuni márúqtabama
 waéqma itái-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-
 waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípi íma kéitaawana
¹²Áánúqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae.

aónáiq-aonaiq kéeta íaonanoe.

itáiq-itaiq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma
 tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápíkékáráqá waeráné
 oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq
 maréq atóbamayikanaa únnae.’ ”

téna tiráiyē.

Ítuma ayummá ubín-nákóní aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

¹³yemá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáabaq tiráuna waéqma itái-
 áímmá íyaq kéitaao? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma
 waéqma itái-áímmá itánô? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyē: “maami
 waéqma itái-áíkoní áaimma miráuma wáiyē. ¹⁴ayummá ubín-nákómá
 Áánúqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyē. ¹⁵kéitana aakáá-káyúkámá
 Áánúqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama
 numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánúqtuni wátáama moyámmá
 kémayaiye. ¹⁶ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánúqtuni wátáama itéta
 yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷kéiteta ááqibo kogonaagó
 umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata
 waayúkama Áánúqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánúqtuni
 wátáayabama yíbô kégaitata yinaaémma kéumayikaae. ¹⁸tébakaq-

wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma oótakaraqa keyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqa keyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáíye. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáíye.” téna tiráíye.

iramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataakaq ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ ááqá wáina-nakoma itaíno!” téna tiráíye: ²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá ítáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqa káqo-wama mayániye.” téna tiráíye.

kéitorain-ayukoni waéqma itaí-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráíye: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruraq wáíyo? maaráuma wáíye. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóní óq-mayaima íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágááma itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéíyo? ²⁸ maragómá wenamáárîq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árúma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye.” téna tiráíye.

pááqyan-ayukoni waéqma itaí-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráíye: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáíyo? minnáyaba waéqma itaí-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéíye. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá íréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miráráá kéena wenôpaqa mirá kéíye.” ³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itaí-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama ítáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itaí-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itaí-áíkóní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Îtuma timá ámitana uwáágoma ánataraíye.

³⁵ aabaú má karáákáq kúmitana Îtuma tiráíye: “meran-ábápáq-ágínáupáqá kó-onataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Îtugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqtê urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káärenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Îtuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awátureta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéíyo?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráíye: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Îtuma tiráíye: “nôraq itanáq táaqa karáíyo? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaaó? íyaq tágaguraiyo?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

Îtuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

5 ¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáupáqá iréta Kerátinêti-marukaqa irááe. ² irááwana Îtuma nópi-káárébi kéké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna ³ máátíq-máatiqpaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Îtumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráíye: “Îtuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máíye. kemmá nóna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” ⁸ miráuma kítitana Îtuma tiráíye: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaaó! ⁹ enáwíqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwíqa Waabámáunatae.” téna ¹⁰ tiráíye: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitaae ítaa timátikao!” titana ¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráíye: “timá tóminataa mi-pógóni íyaqnobaqa pékonunatae.” titana ¹³ Îtuma tiráíye: “pékoro!” titata yáubareta pógoni íyaqnobaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áíyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe.

¹⁵Îtunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata ¹⁷Îtumma timá ámikaae: “ketáái timáápaqe kóaa!” tewana ¹⁸Îtuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyi: “etê kóonaare.” titana ¹⁹Îtu tiráiyi: “ímiye. enamáapaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba timá yímiyo! wemá íráqôniq úmákaitaba timá yímiyo!” titana ²⁰kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Îtu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyi.

**pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni
naae-kárimá atóbamakaraie.**

²¹ááqibo Îtuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáupáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áíkutaae. ²²áíkutaawana móra-nakoma Yááirati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Îtumma káonenama arupi yauwaguréna ²³tiráiyi: “ketiyáámúkoma képukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana ²⁴wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana ²⁵móra-inikoma naegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana ²⁶netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqamma áwáqnaa iyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqamma ánataguraiye. ²⁷ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena auyánánóbáqá ítaraiye: ²⁸“Ítuni unáákáqtómma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtómma ánêkukuqa uráitana ²⁹naegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraiye. ³⁰Îtuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyi: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyi?” titata ³¹wení iyápó-anna-wayukama tiráae: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyi?’ ” tewana ³²Îtuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana ³³aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qaqtaaqqa Îtumma timá ámikaitana Îtu tiráiyi: ³⁴“ketiyáámúko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraie. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.” ³⁵kétitata waayúkama Yááiratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámúkoma pukuráiyi. aúba-naqtaba ibáqyuwaoo téq timá ámiyo.” tewana ³⁶Îtuma yetí watáama ibáqyukena tiráiyi: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!” ³⁷téna tébakaq-wayukayabama tiráiyi: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítáa Yêmitigaraqa

Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸kóureta aapinaa-nááópáke anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae. ³⁹naaúpaqa pékena tiráiyē: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yáráanabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyē.” titata ⁴⁰waayúkama kaaqaari kéténe tēta wíraama urááwana tiráiyē: “máápaqa yáubaaro!” tēna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yēmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyē: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní áaimma miráuma kētiye: “inaarúgô, ké kētupo itóaa!” ⁴²titana itó-urena uréire uráiyē. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáa yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ítu akoqnáá umá tiráiyē: “waayúkama ítima-yimero.” tēna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” tēna tiráiyē.

Náátárētibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

6 ¹mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaae wakááe. ²ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kētima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyō? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyō? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáanapo kémaiyaio? ³wemá káámûqtaa-naqiye. Máríani áanikoe. wenábâkon áwîqa Yēmiti Yóteti Yúqtaati Tááímonigaraq wáiyē. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” tēta weqtábámá áá awááguraawana ⁴ítuma tiráiyē: “Áánûqtuni wataá-wataa-nakon áwîqa máqte-mapaqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkaka anómma íma kéuwiye.” ⁵tēna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma matēna ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. ⁶ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítaraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kētima-yimiye. ⁷wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaigáae tēna imaamumá yímikena ⁸tiráiyē: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamáama unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹maqné-áitáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” tēna ¹⁰timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkákáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí wátáama íma itétama mi-márágóní kaitôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.”

12 titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqti kebó-yátáápike waerááro!” téta 13 taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perai-nákómá náarabi umá pukáimiye.

14 maannáayaba Érôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwíqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá perai-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyee.” tewata 15 yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá wataá-wataa-naqa máiyee.” tewana 16 Érôti ítarena tiráiyee: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.” 17 téna áaqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímkaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútiibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyee. Érôtini ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Érôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba 18 Yóáane naayóbáqá tiráiyee: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!” 19 miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyee. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye. 20 Érôti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááftábámá ítaraitana aokaq-náré téna ítaraiipoana Érôti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye. 21 mi táoqa Érôti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana 22 Erótiatini ayáámûkoma imá yamáyíkaitana Érôti amuqá marakéna tiráiyee: 23 “emá akáinaama ítama timónaa! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyee: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana 24 wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiyee: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnóné.” titana 25 ayáámûkoma páátákáá kóéna Érôti máipapa íréna ítama aónena tiráiyee: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnómmá táápepi timiyábá kétikaiye.” titana 26 Érôti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaari téna 27 páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena 28 táápepi mamé íréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómmá anóamma ámikaiye. 29 miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta íréta arááq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Érôti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyee: “Yóáane pukáipike itó-uraiye.” téna tiráiyee.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaaqa yímitata narááe.

30 Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráátababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae. 31 ááqibo taíbaq-

wayukama kéyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráamiye. íma naráawana Ítuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúnatae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikák aagaínoe.” titata ³²nópi-káárebi yenamáa Ítugaraq kaqmáapaqa kóuraae. ³³áaqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá itareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáapaqa irááe. ³⁴Ítuma nópi-káárebíké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápináámmá kétima-yimiye. ³⁵aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana ³⁶emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana ³⁷Ítu tiráiyi: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká áiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana ³⁸Ítuma tiráiyi: “yammá nòraq umá wáiyi? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.” ³⁹tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata ⁴⁰araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae. ⁴¹mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyòkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tíkáiye” tiráiyi. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkkaa umá yímikaiye. ⁴²yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata ⁴³wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aíquma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae. ⁴⁴yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káárebí Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágináupáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyi. ⁴⁶timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyi. ⁴⁷enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárebí nokaayúkóní aúkáapimma mááwana Ítuma wenamá iyuwéna marabí máqe-uraiye. ⁴⁸uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káárebí íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtópaqa kéyena yátamakitata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyi:

“ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹nópi-káárébi yetê pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguráye. iyápo-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéye. ⁵²yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráye.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-káárémá ánnáraqa kútaae. ⁵⁴nópi-káárébíké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae. ⁵⁵ítareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyukámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe. ⁵⁶máqte-mapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtóraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánêkuyowana yetí karímá éyíkaitata atóbaguraae.

aítaubikoni aapinaammá

7 ¹Pérati-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áíkutaae. ²yaímma Ítuni iyápo-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ááqibo Pérati-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. ⁴keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkaikataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete íyábá nawímmá tete íyábá taawemá tete íyábá kéqokeq-yaqtaaqa tete íyábá miráuma tete kéoe. ⁵miráitata Pérati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápo-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yawwéqma tiráye: ⁶“Áítáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáye.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe. yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápíké kêtiraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae. miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq íiniye.”

téna agatáitata ⁸Ítuma tiráye: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkaiktataqa keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráye: ⁹“keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. ¹⁰naayóbáqá Móteti tiráye.

‘enabommá enanókaraqa kaayoné umá yíwíqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma t́inanama arááqa ikamínana puíniye.’ tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaaráq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaqtaaq kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyé Áánúqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá Áánúqtuni wataáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-qtátááriqa taíbaqa kéoe.” t́ena tiráiyé.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyé: “ítáaro! ¹⁵ máqte-qtáaqa arunóbáqá kóinama íma kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyé. ¹⁶ taáqa wáinaaqa ítáaro!” tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápo-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yawéqma tiráiyé: ¹⁸ “tébakaq íma ítáne umá íyaq keráwáqá ítaraao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyé: “máqtemma naí-yáqtááqá kanaaráq nánoe.” ²⁰ móragaraqa tiráiyé: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá keyiraatiye. ²¹ aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákáriq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaq wáitana kaaqari kétena negígómá kéena kéwakarena áwíqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kúti-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké keyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” t́ena tiráiyé.

aaragóni arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. ²⁵ móra-inikoni ayáámúkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aipaq aguráiyé. ²⁶ min-íníkmá íma naaoq-inimibo wemá Pinítia Tíríabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámúkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaa!” titana Ítuma tiráiyé: ²⁷ “ááqibo áqnáabaqa naaoq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákmá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiye.” t́ena tiráiyé min-íníkmá tiráiyé: ²⁸ “t́ena. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábúpuma kénae.” titana ²⁹ Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámúkoni arupiké yáubagina ení naaoqapa kóaa!” titana ³⁰ wení naaoqapa kóurena ayáámúkoma aónaraitana wemá wái-yááreráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááiriri-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráíye. ³²iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá íkétena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana ³³Ítuma wegáráqá waabápike áwíqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq ánêkukena ³⁴wiyôkaqa aónarena karagíkáráqá yumákáraiye: “yarótáyakaa!” wemá Áárámê-aipike tiréna “îbaqta” tiráíye. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao. ³⁵tiráitana páátákáá min-nákóni ááramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaarác kétéye. ³⁶miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaiqtabama ítima-yímero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷máqte-kayukama ítáawanama yáaqa karáíye. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qataaqa katekoíq kéíye. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kétena kanaarác kétéye.” téta tirááe.

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

8 ¹pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma álkutaae. álkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráíye: ²“maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa ³kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínoé.” titata ⁴wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana ⁵Ítu tiráíye: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yawwéqma ⁶tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tíkáíye” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. ⁷keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáíye” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yímero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráíye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápi áíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰timátuwena nópí-káarébí iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kéteta ítama aóna-aona urááe: “wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹²Ítuma karagíqa kéyena tiráíye: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá

timiyo!' kéteo? ké kêtune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune." téna
 13 yeqtôpake yiyuwé kôurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq
 agínááupáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Érótni yammá itoraí-yáqtááqá

14-15 Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma
 nópi-káárébi wáqe-uraitana Ítu tiráíye: "keráwáqá Pérati-waayukati
 yammá itoraí-yátáákáraq Érótni yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama
 kawáá oro!" titata 16 minnáyaba wataá-wataa yé-íyáá tirááe: "nôraq
 itanáq mirá kétéyo? yammá íma wáitana mirá kétéye." tewana Ítu yetí
 wataáyabama ítarena 17 tiráíye: "nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama
 wataá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo?
 18 túramma wáimma íyaq káonaao? tááramma wáimma íyaq kéitao?
 íyaq taákaqa makááo? 19 kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama
 kíqtí-giti umáyíkarauo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá
 aíturaao?" titata "títaupake kaayaré." téta yauwéqma tirááe: 20 "ááqibo
 abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkarauata nôraq umá unáápi
 abúpuma aíturaao?" titata "títaupake kaayaré." téta yauwéqma tirááe.
 tewana 21 Ítuma ítama yimónaraiye: "paá íyaq arútama ítaraanabiyo?"
 téna tiráíye.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

22 Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma
 karopágurai-nakoma áwîqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: "emá
 ánekuinanama atóbamakaniye." téwana 23 Ítuma ayáákaqa yáqtoqma
 yabitimá márûpake áwîqme kôurena aúrapi wiráátima wiqmakéna
 ayáánapo ánekukena ítama aónaraiye: "ára káonaano?" titana 24 min-
 nákomá káonena tiráíye: "kemá waayúkama yaaráá umá uréire
 kéowaq káonaune." titana 25 Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma
 makáitana íbêqa min-nákomá akoqnáá umá aónaraitana aúramma
 atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama 26 Ítuma timá ámikaiye:
 "ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma
 yauweré iyo!" téna tiráíye.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétéye.

27 ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa
 kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: "timá tíméro! waayúkama
 keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?" titata yauwéqma tirááe:
 28 "yaímma kétée emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma
 emá Iráíya máane téta kétée. tébakaqa emá Áánûqtuni wataá-wataa-
 nakomone kétée." tewana Ítuma ítama yimónaraiye: 29 "keráwáqá nóine
 kéteo? náawabuno?" titana Pítaa yauwéqma tiráíye: "emá Áánûqtuni

aúyánámmá Metáíya máane.” titana ³⁰Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa iyábágáráq wemá puínîtabagaraq timá yímikaiye.

³¹Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma káyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. tafbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaáema umátiketa tíkamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” ³²miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwíqme nékaqa mó áá awáágitana ³³ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánúqtuni aúyánámíbo!” ³⁴timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáíqómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtbá kényuwenawaq wení máárîpuma múte kémayena tinaaé mamé yíno! ³⁵móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq íníyô? ³⁷nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyanîq íníyô? ³⁸ketí wataayabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá inaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9 ¹tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánútuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

²abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yémitigaraqa Yóáanekaraqa yíwíqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³wení unáákáqtóma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kéinataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáé. mórama Mótetinnae. mórama Iráíyanna tarôq onúnatae.” titana ⁶yáaqa karáitata Pítaa tînîn-aimma íma ítaraipoana mirá-tiraiye.

7ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “tíkái-ketaanikoma máiyé. máinaraq wenáama ítáaro!”⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae. ⁹anuraké kukááwana Ítuma timá yímikaiyé: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!” titata ¹⁰wenáama ítareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááé: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta ¹¹Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Iráiya áqnáabaqa yíniye.’ nòraq itatáq mirá kéteo!” titana ¹²Ítuma yawéqma tiráiyé: “Iráiya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyé. ááqibo nòraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamatán-áipí mirá kétiyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’ ¹³titaqá kemá kétima-timune. Iráiya wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánûqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kuti-áágóaráq-iyápómá atóbamakaiyé.

¹⁴kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtópaqa áíkutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata ¹⁵waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. ¹⁶Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiyé: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana ¹⁷waabápiké móra-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, ketáanikoma enópaqa áwíqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá íketitana ¹⁸kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááé.’ ” titana ¹⁹Ítu tiráiyé: “íma ítáa-araakotaama mááé. nòraq umá yupaawaq keráwáqté mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nòraq umá yupaawaq miráuma ónúno? iyápóma áwíqme kekáqá yero!” titata ²⁰iyápóma áwíqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé. ²¹Ítu wenaboámmá ítama aónaraiyé: “nòraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yawéqma tiráiyé: “pááqyan-iyapoma máikakene. ²²taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana ²³Ítu tiráiyé: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye.” titana ²⁴aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: “kemá tirupi kéitauo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana ²⁵Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana

kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyē: “aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaa! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana ²⁶wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yaúbaguraiye. yaubaraitana iyápóma pukurénaraa máqe-uraitata waayúkama tirááē: “pukuráiyē!” tewana ²⁷Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uráiyē. ²⁸Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáá ketáámá íma kanaaráq waqtukáunatabiyo?” tewana ²⁹tiráiyē: “nunamunápo maa-wáín-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataqnapo kanaaráq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyē.

³⁰mikáké kóureta Kááribaba kégowata waayúkama itánéowana Ítuma itaíyábá íkákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyē: ³¹“Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-íniye.” titata ³²wemá tin-áíkon áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyō?

³³Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?” titata ³⁴timá abarokáqá íma tirááē. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnaenariq íyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana ³⁵Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-íyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyē: “ítáaro! áqnáabataba akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna ³⁶iyápóma áwíqma yetúbáq ákarena áyabaa uréna tiráiyē: ³⁷“móra-nakoma kebóana maaráá-íyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabíra Kane íniye.” téna tiráiyē.

namurommá íma maénama aanábómá máiyē.

³⁸Yóáne Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónareta timá ámikaunatae ‘éqaa! ímira-uwo!’ tiréta ení iyápó-annabike íma ketáátē íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹Ítu tiráiyē: “ímira timá áméro! ‘éqaa!’ ítero! ááqibo ketíwíqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tınıye. ⁴⁰ááqibo íma namuroíq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. ⁴¹ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiyē.

Îtun anaaé warai-yatááqá mamá taítawaa kéiyé.

⁴²Îtu tiráiyé: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóní ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáne ínanama mú mikákáá táígoma íniye. ⁴³ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqómma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínóe. kaayaq-áyáákaráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴irabí wínóe. ⁴⁵⁻⁴⁶ááqibo áitaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títuqa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqómma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitáúkaráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínóe. ⁴⁷ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánúqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqómma yínéqa kaayaq-áurákaráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínóe. ⁴⁸puí-márúkáqá marikómá íma ánatainana írágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹úmá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. móraiq umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ááqibo úmá ikaaq kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaqá íma tíanama nóinapo móragaraqa átê íniyô? miráuma tirupí úmá-úrúáá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiyé.

ánáakoma ayuwaíyábámá Ítuma timá yímikaiye.

10 ¹mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ²tébakaq Pérati-wayukama wenôpaqa íréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq wataábi yaaguyabí-áipí awaaikómá wenánáakoma kanaarác ayuwániyô?” tewana ³Îtu ítama aónarena tiráiyé: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴yé tirááe: “Móteti tiráiyé. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaarác ayuwániye.’” tewana ⁵Îtu tiráiyé: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶áqnáabaqa Áánúqtu ímira-uraiye. Áánúqtu áqnáabaqa awaaikógaráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé. ⁷ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama ⁸mi-káyákómá kímora-auma auráyoye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. ⁹ááqibo Áánúqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama

wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye. ¹²keqnáámmá awaaiikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Îtuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Îtunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Îtuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴Îtuma aónaimma áyamma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéí-marúqa miráráá umá iyápógoni márûqa wáiyé. ¹⁵túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéí-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna ¹⁶iyápóma yirákena íyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷kégoitana móra-nakoma uyááténa Îtunopaqa marabí araayutaúamá aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana ¹⁸Îtu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamá íráqômma máena kéiyé. ¹⁹emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! íyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yíwíqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana ²⁰anó-nako tiráiyé: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana ²¹Îtu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyé: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wáikayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana ²²mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. ²³kóuraitana Îtuma karáqme uré karáqme íré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagaráqá kóiniye.” titata ²⁴iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Îtuma móragaraqa tiráiyé: ²⁵“oótiraa-kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna iníkáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márúpaq uínénama kamáa ániye.” titana ²⁶yáaqa ôriq kégaitata tirááe: “náawa kanaaráq perányô?” tewana ²⁷Îtuma karáqma káonena tiráiyé: “ááqibo umaa-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana ²⁸Pítaa tiráiyé: “ketáámá máqte-

qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana ²⁹tiráiye: “ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókárâq yuqmá ánatatuwenama ³⁰móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútááma ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútááma aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaaéka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. ³¹íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyé.

³²aapaqá máeta Yúrútáárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa keyewana yáaqa ôriq umá karáiyé. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáarena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiye: ³³“aónaaro! Yérútáárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágárâqâ Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa íitai-wayukama yimíyata ³⁴weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóaaneti ítama aónaigoma

³⁵Yêmiti Yóaanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyé: ³⁶“tikaí-yátááqâ nôraq umátikanuno?” titata ³⁷tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqâ maraq máyaakae. meran-áúkápáqâ maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátárâq maraq máyaakae.” teyana ³⁸tiráiye: “ítama aónáaya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata ³⁹tirááye: “kanaaráqâ mirá-oyuye.” téyana tiráiyé: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóye. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóye. ⁴⁰ááqibo ketukápáqâ kemá íma kanaaráqâ ‘maraq máékao!’ tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata ⁴¹tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóaneqtabama íyámma uráitata ⁴²Ítu yááyarena tiráiyé: “aa íitai-wayukagoni áaimma keráwáqâ ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágárâqâ náápaakaraqa imaamugárâq-áímmá kétepoaq ⁴³keráwáqâ ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! ⁴⁴mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno! ⁴⁵Waayúka-Araaqa wemmá áwâqnaa íyábâ

íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamááriq uyéna yauwéqma meyanîq inéna kukáiyé.” téna tiráiyé.

Îtuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶Yérikobaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana ⁴⁷Náátárêtibake Îtuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyé: “Îtuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaa!” titana ⁴⁸taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyé: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaa!” titana ⁴⁹Îtuma paá máena tiráiyé: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaa!” tewana ⁵⁰unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuwena itó-uma Îtunopaqa iráitana ⁵¹Îtuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana ⁵²“kóaa!” téna tiráiyé: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Îtuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

Îtuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

11 ¹ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óríbêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Îtuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: ²“kenákámá mi-márúpáqá kóokao! ureka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-árááqá ayúqma áwîqme yekaa!” ³ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata ⁴yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata ⁵tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-árááqá káyuboyo?” tewata ⁶Îtuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷oóti-araaqa Îtunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraqa akéta Îtuma ámúraqa kéuyataitata ⁸tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínîtaba mirá-umakaraae. ⁹ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágárâq anaae yekáyúkágárâq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwîkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kêmarakaiye. ¹⁰Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwîkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íraqôniq umákaa! ya-matiyuwaa!” mirá-timatuwaawana ¹¹Îtuma Yérútáárebaq utáiyé. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Îtuma arammá îma wái-qtagama áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Îtumma áa-yaitana ¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa ímmá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. ¹⁴ Îtuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá îma iyaíno! waayúkama móragaraqa ení arammá îma nánoe!” titata wení iyápo-annama ítaraae.

Îtuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Îtuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Îtuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. ¹⁶ máqte-kayukama îma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. ¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áípí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágóní naakáá ke máqtemma káuqmarae.’ ” titata ¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Îtuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáíye. ¹⁹ ááqibo énaikaqa Îtuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóní wátáagoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana ²¹ Pítaa aákaqa mákena tiráíye: “yirááti-nako! aónaao! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana ²² Îtu tiráíye: “itaa! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama ²³ maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi pékaao!’ tíyanama arupi káqon-auyanamma îma wáinama wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tîrummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. ²⁵ ááqibo nunamummá kétéyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa týámma kéinaqa týámma paábaq yúwéraq! tîrummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ îma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu îma mamá paá umátikaniye.” téna Îtuma tiráíye.

Îtuma wení náapaaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Îtuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-

kayukagaraqa wenôpaqa iréta ²⁸ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááríqá kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana ²⁹Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqá kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaqa kemá nôi-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune. ³⁰timá tímero! Yóáane nôi-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata ³¹yenamááríq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanatóámmá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tínataa ³²ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanatóámmá waayúkama íyako táíq kéinata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkáiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³Îtumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiyé: “mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiyé.

uqtékáán-áráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itai-áímmá

12 ¹timátuwena waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana ²arammá ábûma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye. ³kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyé. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá auyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷yabi-í-wáyúkámá tirááe: ‘minná yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta ⁸ikámôwana púitata arááq-auma yónaumepeqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ááqibo yókóní aboámá nôraq ínyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínyé.” ááqibo téna ¹⁰Îtuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kétéye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéokayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

11 maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kèiye.’ ”
 titata 12 anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqma aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

13 tébakaq Pérati-wayukama Éróhini waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. 14 wenôpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?’ ” tewana 15 aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?” téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyi: “nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata 16 maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaqa náawani amammá áwíkaraqa wáiyi?” titata yawéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakona.” tewana 17 Ítuma tiráiyi: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáiyi.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyi.

18 tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe: 19 “yirááti-nako, Móteti aúbama agamátíkarena tiráiyi. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqiye téna 20 móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyi. 21 pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaecken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyi. 22 tébakaq-watama keqnááníq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkmá pukuráiyi. 23 pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!” tewana 24 Ítu yawéqma tiráiyi: “keráwáqá íarutain-aimma kéténe. monoq-áúbámá íkéteta Áánuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. 25 ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaíkmá ánáakoma móraabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. 26 ááqibo

pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.’ téna ²⁷wemá íma pukurái-kayukagoni maníkómá máibo wemá paá mái-kayukagoni maníkómá máiyé. keráwáqá arábaguraa.” téna Ítuma tiráiyé.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

²⁸móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraíye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana ²⁹Ítu tiráiyé: “minnáma Ítíráaeo-wayukaa! ítáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamá anómma utái-nakoma máiyé. ³⁰Áánûqtu keráwáqtí maníkóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekararaqa weqtábámá tuyánámmá itaíyana tikaíno! maanná áqnáaen-aare-aimma ³¹ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábáráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áíkáráátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáiyé.” titana ³²aapinaa-nákómá tiráiyé: “yirááti-nako, téna emá áraimma kétene. Áánûqtu wenamá anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamá máiyé. ³³máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnááogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááríq akáiniq umá minnáyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraíye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maanná maqné-yátáápóana maaminnáyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraíye.” titana ³⁴Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráiyé: “emá Áánûqtuma kawáá kéimarukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

³⁵monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe?’ kétéwana ³⁶ááqibo Áánûqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráiyé!

‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao!

maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’

³⁷keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráiyé. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

aapinaa-kááyúkáyáqtábámá kékén-áímmá kétiye.

waabámmá anómma áíkuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae. ³⁸ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma

akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtogaraqa uréire íyábá keyikainata meyáníq í-márúpáqá kaayonéma umáyikaayaba keyikainata ³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nónítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraga íniye.” téna tiráiyé.

keqtoq-íníkóní ámikai-qaqtaaq

⁴¹ monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtamá yawáápi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníkmá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútúqa ámikená máqte-qaqtaaq ámikená nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyé.

anó-monoq-namma yawítíginigtaba timá yímikaiye.

13 ¹ Ítuma anó-monoq-naupake keyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqóniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqóniq kéiyé.” titana ² Ítu tiráiyé: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítíginana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiyé.

táigo-kanaama aíkaraqa yíniye.

³ Ítuma Óríbêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa weté máeta ítama aónaraae: ⁴ “nói-taoraq mi-kánáámá pááq ínyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana ⁵ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama íréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq íréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáa-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínîmanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráiyé. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikaiyata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama keyikamiyata yaímma-aukapaqa márúma keyinana yáa keyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye. ⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá

koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebúqa timínoe. aapinaa-náupáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. ¹¹ ááqibo ánnáma timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaékaqa keqtúyánápikén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tínóe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutaruríq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe. ¹³ miráíyata ketíwíqtababoata keráwáqá týamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkacq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táígyun ínna-yataakoma pááq ínama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma waínabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama ítáaro! tiráiyé: “aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yawwéqma unáákáqtóma ko mayéna paá kóino! ¹⁷ mi-túpááráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraq anómma aít-yaqtaaqqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kéi-kanaama waínatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwó!” týana mártú mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táígo-kánáámá mú mikákáá táígoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraq íma mirá-uraiye. keqnáammá móragaraq íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákarena wení awaaméq-wáyúkáytabámá timáyíkaraiye.” téna tiráiyé. ²¹ Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaarácq ínéta ínóe. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. ítáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

“ááqibo táígo-kanaama aítqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúmmá kumayuqá aukéna wíyômme móragaraq íma tágaginana ²⁵ wiyóqa

wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginiye. ²⁶umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóni aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸yaagómá aapinaammá yiráátínata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae. ²⁹mórai q uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókárfiq íniye. ³⁰ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹wíyôkaraqa maragaráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

**mi-kánáágóni aabaúmá máqte-kayukama nôi-
kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.**

³²Ítuma timá yímikayiye: “ááqibo aabaúmá nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nôi-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamá kéitaiye. ³³mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro! ³⁴miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikayiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyé. ³⁵keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nôi-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráiyé.

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

14 ¹kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe. ²abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaarácq ónúntatae.” téta tirááe.

Ítumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukéna Ítuni aqnókáqá atíma pérakaraitata ⁴tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo?

kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyē. nôraq itana min-átē-ákúq-nómmá íma kényimenawaq meyámmá matáiyō? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-méyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaaráq yiminé iné.” tēta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraao? wemá keqtábámá íraqôniq uráiyē. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqtē máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaaráq ínoe. ááqibo kemá keráwákáráq máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráiyē. wemá áqnáabaqa ketúraqa átē-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ Ítáaro! máqtepaqa ketí átē-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbēq miráí-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe.” tēna Ítuma tiráiyē.

Yúqtaati Itikáarioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáarioti iyápo-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyē: “kemá tífwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwíqme ínoe.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima auyánámmá itēna “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuno?” tēna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyē.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápo-annagaraqa naráiyē.

¹² yammá itoraí-óniq-kánááráq áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-tipi-araqa ikákaawata Ítuni iyápo-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápo-annabike kaayaq-wáyúkámá mayaí-áímmá timáyímikena tiráiyē: “naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kényinaka wenanaaépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaaó ‘tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápo-annagaraqa kótámaki-oniqa nai-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tíkáakaao!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápo-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaareráqá aáwaqa kēnaawana Ítu tiráiyē: “keráwápíkē móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa ketē náina-nakoma mirá-iniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yawwéqma tiráiyē: “eé títaupake kaayapíkē móra-nakoma mimórá-táápépíkē kegáráqá aáwaqa kēnai-nakoe. ²¹ agamátán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákarai-kakaatati mú mikákáá íraqôniq íne iné.” tēna Ítuma tiráiyē.

írêq-oniqa kénaae.

22 aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiye” timátuwena yímikena tiráiyé: “máýáaro! ketúmiye.” téna 23 wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiye” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana 24 Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. 25 kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kái-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata 26 imá tiréta yúbareta Óríbêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

27 Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áipí kétéiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. 28 kemá tiwátumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana 29 Pítaa tiráiyé: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyáqa kemá íma ayuwéqa kónune.” titana 30 Ítu tiráiyé: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’ ” titana 31 Pítaa akoqnáá umá tiráiyé: “ímiye! kemá puí-kánáaráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyé.

32 Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyé: “maakáq máraiýaro! nunamummá tenáá úne.” tiréna 33 Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana 34 tiráiyé: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. máraiýaro! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata 35 waaqókáqá marabí aipaqa aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyé: 36 “apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaarác kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá warááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna 37 yawwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyé: “Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaarác karáqtuwe máqte-uraano? 38 karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboqa Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyé.” téna tiráiyé. 39 móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena 40 yawwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaarác karáqtuwe máqte urétaapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yawwéqma timá ámínón-

aimma íma ítaraae. ⁴¹wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiyē: “waguréqa paá wagoŕo! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguráiyē, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutaruríq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraíyē. ⁴²itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátíkarai-nakoma kéiyē.” téna tiráiyē.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³kétitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. ⁴⁴kutaruríq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyē: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyē. ⁴⁵Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéna kaayonébáké ámóqnaraitata ⁴⁶yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóni áararamma agáuqtukaiyē. ááqaanibo téna ⁴⁸Ítuma tiráiyē: “nóraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-árááq-náqá maéqa ⁴⁹máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítíkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auraíno!” titata ⁵⁰máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵²wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiyē.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áítaa umá aónaraae.

⁵³ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ááqibo Pítaa Ítun-anaepaqa ayáqtáápaqe wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátúpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta áítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uraiyē. ⁵⁶taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kététa káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸“wemá tiráitata ítaraawana tiráiyē: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgemma tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹yeqtí watáagoma íma mórai q uráiyē. ⁶⁰mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Ítumma áítaa umá aónarena tiráiyē: “wení watáayaba yauwéqma íma kanaarq timá abarokáq tinónô?” titana ⁶¹Ítuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá

anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátarai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yauwéqma tiráiyeye: ⁶²“máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánúqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráiyeye. ⁶³mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtómma yuráqtukena tiráiyeye: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? ⁶⁴wenamáárfíqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nôi-tuyananaq kéitaa?” titata máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táíq uréna puíno.” tewata ⁶⁵tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamíq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyeye.

⁶⁶Pítaa naamátúpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyeye: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸Pítaa tiráiyeye: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyeye. ⁶⁹anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítaa ⁷⁰“ímiye.” tiráiyeye. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikkae: “Kááriribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike móraibi máane.” tewana ⁷¹Pítaa timá akoqnáá uréna tiráiyeye: “ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana ⁷²kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma tíráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ániibo ibiqá ôriq umá yakáiyeye.

Ítuma aítaa umá aónaraae.

15 ¹aabáyaanapimma nokáápaqa uyátarai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa wataá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmmeta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóni áwíqqa Pááíratima ááqibo téna ²Pááíratí Ítumma aítaa umá aónarena tiráiyeye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Ítuma yauwéqma tiráiyeye: “téne.” titata ³uyátarai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyeye.” tewana ⁴Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiye: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráiyeye.

Îtumma arááq ikamínéta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaarác ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uraiye. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááírati ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááírati ítama yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kétetaboata Îtumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatiqtaba kétikaiqtae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááírati móragaraqa timá yímikaiye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nōraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááírati ítama yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nōi-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááírati waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiye. miráumatuwena Îtumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiye: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááírati tiráíye.

i-wáyúkámá Îtuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Îtumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátúpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta ¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtōraa-katoma matéta áwáábiq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Îtuni aqnókáq abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta ¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúmá ayéta kaayoné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtōma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Îtumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiiboámá wemá yópáké

keítata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiye. 22 Ítumma áwíqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóni áwíqa Kórakóta-anue. áwíkoni áaimma aqnón-ayaatapare. 23 mibáqá iréta wááeni-nomma yaagóni anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. 24 ikáqtuweta wení unáákáqtóma yáíkkaaq umá uréta aábê yaréta unáákáqtóma móra-mora umá matááe. 25 ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúamá kéuitata ikákaae. 26 yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyee: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata 27 ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe. 28 ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áíkmá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyee: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine. 29 yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-yaataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamááríq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínáq óne 30 ááqibo yaaraké enamááríq kumuwo! enamááríq kuméma ípuinone.” tewata 31 keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwáqnaa uráitata íma pukáábo wenamááríq íma kanaarácq áwáqnaa éna miráipoana puíniye. 32 ááqibo Metáfyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáiyee.

33 ááqibo wágááma aabaúamá aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquráiyee. 34 aabaúamá kaumorácq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyee: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenáabike mirá kétiyee: “ketí Áánúqtuo, ketí Áánúqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata 35 tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana 36 móra-nakoma uyaaté iréna parubaru-wánnáámá ikaa-q-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyee: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana 37 Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyee. 38 pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamááríq aúkáapike kabááqma yakákuráiyee. 39 ááq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyee: “árainee. min-nákómá Áánúqtuni áaniko máqe-uráiyee!” téna tiráiyee. 40 ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárómeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yémityaa Yótéti anóaratama máqe-

ureta ⁴¹Kááriribaqa yemá Ítuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uraae.

Ítuma uqtamákaraae.

⁴²ááqibo aabaúma karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítôre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiye. ⁴³mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Ítuni arááq-auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tíminaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴Pááírati aúyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna ⁴⁵Pááírati iyánáaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaaráqíye. arááq-auma mayaa.” titana ⁴⁶Yótêbi kateko-wánnáámá meyánîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muríákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷Máríaa Máátariniyaa Máríaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiyapaqa aónaraaye.

pukáipike itó-uraiqtabama

16 ¹Tabaatimá ánatagitata Máríaa Máátariniyaa Máríaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma pérakaneta matááe. ²Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákarapaqa kóureta ³kégoeta wataá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” ⁴anón-oqtapoana ummaa yánitata tirááe. kéteta ko aónamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. ⁵miráitata muríyánóbáqá péketa aónááyama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráiyé: ⁶“táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyé. uqtamá káraapaqa aónaaro! ⁷ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.’” téna tiráiyé. ⁸aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máríaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

⁹Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máríaa Máátarininopaqa iráiyé. naayóbáqá min-

íníkoní arunóbáké abapaké kaayaq-kúti-áágómá Ítuma waqtukáiyē. ááqibo iráitana aónarena ¹⁰Ítuni aanábómá ibiqá káyaraawana ko timá yímikáiyē Ítuma paá máitana aónarena ¹¹timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹²anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta ¹³yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí íkéteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkéitaawanaboana áá yiwááguraiye. ¹⁵wemá timá yímikáiyē: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yimero! ¹⁶máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyāqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune. ¹⁷aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana ¹⁸puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyē.

Áánûqtuma kawáá kéí-marukaq Ítuma utáiyē.

¹⁹timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéí-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata ²⁰wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikáiyē.